

СЕКЦІЯ 6

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Керівник секції: доцент кафедри психології, к. психол. н.,
доцент А. О. Татьянчиков

Секретар секції: доцент кафедри психології, к. політ. н.,
доцент Т. М. Третьякова

ЛЕФТЕРОВ ВАСИЛЬ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри психології, доктор психологічних наук, професор

ЛАЗОР КАТЕРИНА ПЕТРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри психології, кандидат політичних наук

ЗАСТОСУВАННЯ ТРЕНІНГІВ ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Модернізація системи вищої освіти в Україні, що відбувається останніми роками, поряд із інноваційністю, соціальною орієнтованістю та аксіологічністю передбачає праксеологічність, тобто спрямованість на підвищення продуктивності практичної діяльності. Реалізації зазначеного сприяє впровадження активних методів навчання, які ще називають інтерактивними через активнішу взаємодію всіх суб'єктів і об'єктів навчального процесу. Ігрові, імітаційні, дискусійні, психотехнічні та інші інтерактивні методи навчання і розвитку людини зазвичай також іменують тренінгами, тренінговими психопедагогічними технологіями.

Тренінг – це інтегрована, універсальна система цілеспрямованого психологічного тренування людини відповідно до потреб і цілей її особистості та професійної діяльності. У результаті тренінгу активізуються інтелектуальні, комунікативні і вольові потенціали людини, здійснюється рефлексія її минулого та моделювання майбутнього. Це стає можливим за рахунок цілеспрямованого використання під час

тренінгу спеціальних процедур, зокрема, психотехнічних, ігрових та інших прийомів і методів, групових феноменів тощо.

Серед переваг, які має тренінг як активна форма навчання перед традиційними методами, визначають: більш інтенсивне навчання; максимальну наближеність до реальної практичної діяльності; можливість апробувати різні ролі і статуси; набуття досвіду розробки та виконання колективних рішень; сприяння розвитку креативності та варіативності у вирішенні найрізноманітніших навчальних завдань; особливий інтелектуально-пізнавальний настрій, який робить сам процес навчання більш привабливим і емоційно-приємним.

Ефективність застосування тренінгу в навчально-виховному процесі закладів вищої освіти доведена емпірично. Зокрема, за результатами проведеного нами анкетування серед студентів, які брали участь у тренінгових заняттях під час навчання, було встановлено, що найбільш важливим для студентів внаслідок їх участі у тренінгах (студенти мали можливість обрати на це питання декілька варіантів відповідей) було – цікаве спілкування з людьми (40 %), отримання нової і корисної інформації (37 %), самодіагностика і пізнання себе (25 %) (табл. 1). На запитання «Чи використовуєте Ви знання, вміння та навички, отримані під час тренінгу» – 48 % студентів зазначили, що у своїй діяльності використовують ці знання та навички іноді; 24 % студентів – використовують рідко; 15 % – часто; 9 % – ніколи, 4 % студентів використовують набуті під час тренінгу знання та навички постійно. Схожі показники виявили студенти щодо використання умінь та навичок отриманих під час тренінгу у побуті та особистому житті. Переважна більшість з студентів (86 %), які брали участь в анкетуванні виявили бажання ще неодноразово взяти участь у тренінгових заняттях та запропонували конкретні теми для розгляду: пізнання себе та оточуючих; роль людини у суспільстві; розвиток правосвідомості, взаємовідносини у колективі і в родині, проблеми лідерства; стреси і конфлікти (розв'язання конфліктів, їх попередження, вихід із стресу, способи поведінки під час конфліктних і стресових ситуацій) тощо.

Таблиця

Результати анкетування студентів, які брали участь у тренінгових заняттях (анкета «зворотний зв'язок»)

Запитання анкети	Відповіді студентів у %
Що в результаті участі у тренінгу виявилось для Вас найбільш важливим	
– нова і корисна інформація	37
– самодіагностика, пізнання себе	25
– нові навички й уміння	18
– цікаве спілкування з людьми	40

– зняття психоемоційної напруги й стресу	17
– інше	3
Чи використовуєте Ви знання, уміння та навички, отримані на тренінгу:	
<i>у своєму діяльності:</i>	
– ніколи	9
– рідко	24
– іноді	48
– часто	15
– постійно	4
<i>у побуті та особистому житті:</i>	
– ніколи	8
– рідко	27
– іноді	45
– часто	15
– постійно	5
Чи погодились би Ви ще взяти участь у подібних тренінгових заняттях	
– так	86
– важко відповісти	10
– ні	4

Для підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти пропонується використовувати наступні форми і напрями тренінгової роботи:

1. Застосування тренінгових процедур у психодіагностичних цілях. Проведення спеціальних тренінгів на етапі профорієнтації, профвідбору та під час навчання студентів для вивчення їх професійної спрямованості, діагностики емоційних станів, внутрішньогрупових відносин у навчальних колективах тощо.

2. Використання тренінгових компонентів у викладанні науково-теоретичних навчальних дисциплін шляхом включення інтерактивних елементів тренінгу безпосередньо у структуру лекцій або семінарів, що значно підвищує рівень вивчення предметів, засвоєння абстрактних теоретичних положень.

3. Проведення професійно-орієнтованих тренінгів або їх окремих елементів у межах практичних занять з фахових навчальних дисциплін з урахуванням спеціалізації студентів, а також отриманого обсягу знань за основними профілюючими навчальними дисциплінам. У цьому випадку студенти мають можливість практично втілювати

отримані теоретичні знання у конкретні ділові імітаційні ігри, моделювання різноманітних професійних ситуацій тощо.

4. Проведення тренінгових занять зі студентами у позанавчальний час. Зокрема, проведення тренінгів виховної спрямованості, завдання яких буде полягати у формуванні у студентів свідомої громадської позиції, усвідомлення своєї ролі в суспільстві, поваги до культурних, національних та державних традицій і цінностей, проведення психокорекційних тренінгів з окремими категоріями студентів.

Під час проведення тренінгів у вищих навчальних закладах необхідно враховувати ряд особливостей. Зокрема, навчальні групи, у яких проводиться тренінг, мають вже достатньо сформовану систему відносин, не завжди відому викладачеві. Цей факт утруднює повноцінне використання у перебігу тренінгу груподинамічних процесів. Також у закладах вищої освіти є необхідність проміжного і підсумкового (семестрового, річного) оцінювання рівня знань студентів. Водночас, у деяких тренінгових процедурах виставлення будь-якої оцінки учасникові не тільки неможливе, але і неприпустиме, наприклад, під час роботи з подолання стресових станів, відпрацювання навичок саморегуляції, використання різних тренінгових форм рефлексії професійної діяльності, дебрифінгів, самооцінки тощо. Тому система виставлення оцінок студентам у тренінгу повинна відрізнятись від традиційної, бути гнучкішою і прив'язаною до специфіки, спрямованості тренінгу і конкретних тренінгових процедур. Ще однією особливістю використання тренінгів у навчально-виховному процесі є те, що тренінги, які проводяться зі студентами, особливо професійної спрямованості, не будуть позбавлені академічності й умовності, проте ця академічність все ж таки менша ніж у традиційних формах навчання.

Підсумовуючи, необхідно визначити, що ширше використання тренінгових технологій у навчально-виховному процесі закладів вищої освіти не означає спрощення і технократизацію підготовки фахівців, зведення її лише до тренування техніки виконання певних вправ, формування навичок і особистісного зростання. Було б не зовсім правильним стверджувати, що тренінгові технології можуть стати «універсальним засобом і методом» системи вищої освіти – вони мають і свої обмеження. Ці обмеження пов'язані, в першу чергу, з типом засвоюваних знань у вищій школі. Під час тренінгів ускладнене повноцінне засвоєння наукових знань і розгорнутих теоретичних моделей. Тому тренінгові технології повинні гармонійно бути включені у класичну систему професійної підготовки фахівців, що склалася з її високими результатами саме у сфері розвитку науково-теоретичного мислення студентів. В об'єднанні тренінгів з іншими ефективними методами навчання і виховання майбутніх фахівців закладений значний потенціал підвищення їх рівня підготовки.

Ключові слова: інтерактивні методи, тренінг, форми і напрями тренінгової роботи, заклади вищої освіти, навчальні заняття.

Ключевые слова: интерактивные методы, тренинг, формы и направления тренинговой работы, высшие учебные заведения, учебные занятия.

Key words: interactive methods, training, forms and directions of training work, institutions of higher education, educational classes.

ЦІЛЬМАК ОЛЕНА МИКОЛАЇВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри психології, доктор юридичних наук, професор*

ТРАДИЦІЙНО-ЕВРИСТИЧНО-АНАЛІТИЧНОГО ТИПУ НАВЧАННЯ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Сучасна освітня система поступово переходить на компетентісно-зорієнтований підхід до навчання. Розвиток та формування у здобувачів вищої освіти професійно важливих компетентностей неможливий без запровадження у навчальний процес інноваційних засобів, типів, видів, форм, методів та прийомів навчання.

Психолог – це фахівець, результатом діяльності якого, є особистісножиттєдіяльнісні трансформації його клієнтів. Тобто від того наскільки психолог буде креативно та гнучко підходити до вибору психотехнологій й буде залежати якість та результативність психологічної допомоги клієнтові.

Тому, важливе значення у процесі підготовки фахівців психологів, має саме комплексне використання у освітньому процесі різних інноваційних типів та видів навчання. Це є запорукою того, що психолог зможе допомогти клієнтові розібратися у його життєвій ситуації, допомогти йому винайти особистісні ресурси та тим самим сприяти його особистісножиттєдіяльним трансформаціям. Як відомо, є різні типи навчання, серед яких хотілося би звернути увагу на традиційний тип навчання з елементами евристичного та аналітичного навчання (надалі по тексту будемо вживати термін – «традиційно-евристично-аналітичне навчання»).

Під час підготовки фахівців у галузі психології нами у традиційний тип навчання були запроваджені форми та методи евристичного та аналітичного типів навчання. Для встановлення ступеню ефективності традиційно-евристично-аналітичного типу навчання ми провели науковий експеримент, сутність якого полягала у тому, що студентів-психологів перших груп (контрольна група) ми навчали під час вивчення ними навчальної дисципліни «Психологія конфлікту», за традиційним типом навчання (читання лекцій, проведення семінарів, практичних занять, здійснення підсумкового контролю – прийняття екзамену), а студентів других груп (експериментальна група) – за с. Методика традиційно-евристично-аналітичного типу навчання